سەرۆکی ئەنجومەنی شورای هەرێمی کوردستان وەڵامی دادگای فیدراڵی دەداتەوە

سەرۆکی ئەنجومەنی شورای هەرێمی کوردستان بڕیارەکانی دادگای فیدراڵی سەبارەت بە کۆتای پێکهاتەکان لە پەرلەمانی کوردستان بە سەرپێچیکردنی دەستوور وەسف دەکات.

ئەمڕۆ پێنجشەممە، دادوەر سەردار یاسین، سەرۆکی ئەنجومەنی شورای هەرێمی کوردستان لە ڕاگەیەندراوێکدا ناڕەزایی دژی بڕیارەکانی دادگای فیدراڵی سەبارەت بە هەڵوەشاندنەوەی کۆتای پێکهاتەکان دەربڕی.

سەرۆکی ئەنجومەنی شورای هەرێم دەڵێت: ”ئەم ئاراستەیەی دادگەی ئیتیحادی باڵا بەدەرچوون لە دەستور و یاساکان وای لێدەکات ببێتە دەسەڵاتێك لەسەرووی دەسەڵاتەکان، ئەمەش دەبێتە مایەی چەندین لێکەوتەی نەخوازراو چ لە لایەنی یاسایی بێت یان لەلایەنی سیاسی یان کۆمەڵایەتی“.

دەقی ڕاگەیەندراوی سەرۆکی ئەنجومەنی شورای هەرێمی کوردستان – عێراق

لە سۆنگەی هەستکردن بەبەرپرسیارێتی مێژوویی و یاسایی بەرامبەر بەو ئاراستە نوێبەی دادگەی ئیتیحادی باڵای عێراقی لە بڕیارەکانی ئەم دواییەیدا لەخۆی گرتووە دەربارەی ئەو دەعوایانەی دژ بەهەرێمی کوردستان بەرزکراونەتەوە، کە چەندین سەرپێچی لەخۆگرتووە بۆ دەقە دەستورییە ڕوونەکان و بنەما یاساییە چەسپاوەکان، هەروەها لە ڕوانگەی باوەڕبوونمان بە سیستەمی فیدرالی لە عێراق، ئێمە لە ئەنجومەنی شورای هەرێمی کوردستان – عێراق، گرنگترین تێبینییە یاساییەکانمان دەربارەی ئەو سەرپێچییانە بۆ ڕای گشتی دەخەینەڕوو:

1- دادگەی ئیتیحادی باڵا خۆی خستۆتە شوێنی دەسەڵاتی یاسادانان، بەجۆرێك لە حوکمی دەعوای ژمارە (83) و هەردوو یەکخراوەکەی (131) و(185)/ ئیتیحادی/2023، چەندین دەقی یاسایی تەشریع کردووە لە بەندەکانی (دووەم) و(سێیەم) و(چوارەم) و(پێنجەم)ی حوکمی ئاماژەپێکراودا، ئەویش دوای ئەوەی بڕیاریداوە بە نادەستوریی بوونی هەندێك ماددە و بڕگەی یاسای هەڵبژاردنی پەرلەمانی کوردستان – عێراق ژمارە (1)ی ساڵی 1992ی هەموارکراو. ئەمەش پێشێلکردنێکی ڕوونە بۆ ماددە (93)ی دەستوری عێراقی ساڵی (2005)، بەتایبەت بەندی (یەکەم)ی، کە تیایدا کاری دادگەی ئیتیحادی باڵا کورتکراوەتەوە سەر پیادەکردنی تایبەتکاری چاودێرییکردنی مەودای دەستوری بوونی یاسا و پێڕەوە بەرکارەکان. بۆیە هێنانەکایەی دەقی یاسایی لە بڕیاری دادگەی ئیتیحادی باڵا دەستوەردانە لە تایبەتکارییەکانی دەسەڵاتی یاسادانان و سەرپێچییەکی ڕوونە بۆ ماددە (47)ی دەستور کە دەقی کردووە لەسەر ئەوەی هەر دەسەڵاتێك پیادەی تایبەتکارییەکانی خۆی دەکات لەسەر بنەمای جیاکردنەوەی دەسەڵاتەکان.

2- پابەند نەبوونی دادگەی ئیتیحادی باڵا بە عەریزەی دەعوای داواکار، بەجۆرێك داواکاری دەعوای ژمارە (83)ی ئاماژەپێکراو، داوای هەڵوەشاندنەوەی یازدە کورسییەکەی (کورسییەکانی کۆتا)ی نەکردووە، بەڵکو داوای دوبارە دابەشکردنەوەی کورسییەکانی پەرلەمانی کوردستانی کردووە بەسەر پارێزگەکانی هەرێم بەگوێرەی پێوەری ژمارەی دانیشتووان، کەچی دادگەی ئیتیحادی باڵا لە بەندی (یەکەم)ی حوکمەکەیدا بڕیاریداوە بە نادەستوریی بوونی دەستەواژەی (یازدە) لە ماددەی یەکەمی یاسای هەڵبژاردنی پەرلەمانی کوردستان ی هەموارکراو، ئەمەش داواکار لە عەریزەی دەعواکەی داوای نەکردبوو، بەم پێیەش ئەمە دەبێتە پێشێلکردنێکی ڕوونی ئەو بنەمایەی لە یاسا و لە دادگەرییدا چەسپاوە کە دەڵێت: دەعوا لە چوارچێوەی عەریزەکەیدا سنووردارە، و نابێت حوکم بکرێت بە زیاتر لەوەی داواکار داوای دەکات.

3- لە دەعوای ژمارە (83)ی ئاماژەپێکراو دیارە کە کەسانی داوالێکراو بریتین لە:

– سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان.

– سەرۆکی هەرێمی کوردستان.

– سەرۆکی حکومەتی هەرێمی کوردستان.

دادگەی ئیتیحادی باڵا لە بەندی (هەشتەم)ی حوکمی دەعوای ئاماژەپێکراو بڕیاریداوە بە ڕەتکردنەوەی دەعوا بەرامبەر هەردوو داوالێکراو سەرۆکی هەرێمی کوردستان و سەرۆکی حکومەتی هەرێمی کوردستان لەبەر ئاراستەنەبوونی نەیاری (عدم توجه الخصومە). بەمەش نەیاری (الخصومە) کورتکرایەوە سەر سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان، بەڵام دادگەی ئیتیحادی باڵا بێئاگایە لەوەی بەبڕیاری ژمارە (233) و یەکخراوەکانی (239) و(248) و(253)/ئیتیحادی/2022 لە 30/5/2023 حوکمی داوە بە نادەستوریی بوونی یاسای بەردەوامبوونی خولی پێنجەمی پەرلەمانی کوردستان – عێراق ژمارە (12)ی ساڵی 2022، بەم پێیەش سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان و سەرجەم ئەندامەکانی لەبنەڕەتدا بوونی یاسایان نەماوە، لە کاتێکدا ماددەی (4)ی یاسای دادبینیی مەدەنیی ژمارە (83)ی ساڵی 1969ی هەموارکراو مەرجی داناوە بەوەی پێویستە داوالێکراو نەیار بێت. بەگوێرەی ئەم ماددەیە پێویست بوو دەعواکە ڕەت بکرێتەوە لەبەر نادروستی مامەڵەکردن لەگەڵ سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان وەك نەیارێك چونکە لەکاتی بەرزکردنەوەی دەعواکە بوونی یاسایی نەماوە.

4- سەرپێچیکردنی دادگەی ئیتیحادی باڵا بۆ ڕێسا یاساییە ڕێکارییەکان، کاتێك لە دەعوای ژمارە (233) و یەکخراوەکانی (239) و(248) و(253)/ئیتیحادی/2022، بڕیاریداوە بە قەبولکردنی نووسراوی لادانی هەردوو بڕیکار (د. وعدی سلێمان مزوری) و فەرمانبەری مافپەروەر (شێرمین خزر بەهجت)، هاتوو لە پەرلەمانی کوردستان بە ژمارە (1369) لە ڕێکەوتی 23/5/2023 و هەڵوەشاندنەوەی تەخویلکردنی ئامادەبوونیان لەدادبینیکردن لەبەردەم دادگەی ئیتیحادی لە دەعوای ئاماژەپێکراودا. کەچی دادگەی ئیتیحادی باڵا لەبڕگەی ژمارە (1)ی حوکمی ئاماژەپێکراویدا بڕیاریداوە بە نادەستوریی بوونی یاسای بەردەوامبوونی خولی پێنجەمی پەرلەمانی کوردستان – عێراق ژمارە (12)ی ساڵی 2022، بەم حوکمەش سەرۆکی پەرلەمانی کوردستان دەسەڵاتی لادانی هەردوو بریکاری ئاماژەپێکراوی نامێنێت.

5- دادگەی ئیتیحادی باڵا لە هەندێك لە بڕیارەکانی کەوتۆتە هاودژی بوون، کاتێك لە دەعوای ژمارە (83)ی ئاماژەپێکراودا، بڕیاریداوە بە هەڵوەشاندنەوەی کورسی (کۆتا)کان پاڵپشت بەوەی بوونی ئەم کورسییانە بە پێکهاتەکان لە یاسای پەرلەمانی کوردستان – عێراق ی هەموارکراو پێشێلکردنە بە ماددەی (16)ی دەستور کە دەقی کردووە لەسەر ئەوەی هاودەرفەتی مافێکی پارێزراوە بۆ سەرجەم عێراقییەکان، و

دەوڵەت گرتنەبەری ڕێکاری پێویست بۆ هاتنەدی لەئەستۆ دەگرێت. بەڵام گەر بەووردی سەیری ئەم ماددەیە بکەین بۆمان دەردەکەوێت کە پێدانی کورسی (کۆتا) بە پێکهاتەکان ئەم هاودەرفەتییە دەستەبەر دەکات، و بەیاساکردنی ئەم کورسییانەی (کۆتا) بە پێکهاتەکان و چەسپاندنیان بەیان ڕێکارێکی پێویستە لەسەر دەوڵەت بیگرێتەبەر بۆ بەرجەستەکردنی هاودەرفەتی، بەتایبەت لەکاتی پیادەکردنی سیستەمی فرەبازنەیی هەڵبژاردن لەڕێگەی دابەشکردنی هەرێم بۆ چەند ناوچەیەکی هەڵبژاردنی جیاواز، بەجۆرێك دەنگی پێکهاتەکان بەسەر ئەم ناوچانە دابەش دەبێت و لەوانەیە هیچ کورسییەك بەدەست نەهێنن. کەواتە دادگەی ئیتیحادی باڵا کاتێك بڕیاریداوە بە هەڵوەشاندنەوەی کورسییەکانی (کۆتا)کان لە هەمان بڕیاردا بڕیاریداوە بە دابەشکردنی هەرێمی کوردستان بۆ چەند ناوچەیەك کەمتر نەبێت لە چوار ناوچەی هەڵبژاردن. ئەمەش لەکاتی پیادەکردنیدا دەبێتە مایەی دەستەبەر نەبوونی هاودەرفەتی دەقنووسکراو لە ماددە (16)ی دەستور، ئەمەش هاودژیی دەنوێنێ لە هەڵوەستی دادگەی ئیتیحادی باڵا. هەر بۆ زانین یاسای هەڵبژاردنەکانی ئەنجومەنی نوێنەران و ئەنجومەنەکانی پارێزگە و قەزاکان ی عێراقی ژمارە (12)ی ساڵی 2018ی بەرکار، بەپێی دوایین هەموارکردنی، دەقی کردووە لەسەر بنەمای کۆتا و پێدانی کورسی بە ژمارەیەك لە پێکهاتەکان (ماددە 15ی هەموارکراو بەپێی ماددە 9ی یاسای هەمواری سێیەمی ژمارە 4ی ساڵی 2023).

6- وێڕای ئەمانەی سەرەوە، خودی پێکهاتەی دادگەی ئیتیحادی باڵا ناکۆکە لەگەڵ دەقی بەندی (دووەم)ی ماددە (92)ی دەستوری عێراقی ساڵی 2005، چونکە بەپێی ئەم بەندە دادگەی ئیتیحادی باڵا لە ژمارەیەك دادوەر و شارەزایانی فیقهی ئیسلامی و یاساناسان پێکدێت، هەروەها ئەو یاسایەی ژمارەیان و شێوازی دەستنیشانکردنیان و کاری دادگە ڕێکدەخات پێویستە بە زۆرینەی دوو لەسەر سێی ئەندامانی ئەنجومەنی نوێنەران تەشریع بکرێت. بۆیە ئەو دادگەیەی چاودێریکردنی دەستوریی بوونی یاساکان لە وڵاتدا لەئەستۆ دەگرێت، پێویستە، پێش هەر لایەنێکی دیکە، پابەند بێت بە ماددە و بەندەکانی دەستور، بەتایبەت ئەگەر بابەتەکە پەیوەست بێت بە پێکهێنانی ئەم دادگەیە و چۆنیەتی کارکردنی، چونکە هیچ ڕەوا نییە دادگەی ئیتیحادی باڵا حوکم بدات بە نادەستوریی یاساکان کەچی خودی خۆی لە ڕووی پێکهاتە و کارکردن و یاسای ئێستاکەی وەکیەك نەبن لەگەڵ دەستور.

دیارە ئەم ئاراستەیەی دادگەی ئیتیحادی باڵا بەدەرچوون لە دەستور و یاساکان وای لێدەکات ببێتە دەسەڵاتێك لەسەرووی دەسەڵاتەکان، ئەمەش دەبێتە مایەی چەندین لێکەوتەی نەخوازراو چ لە لایەنی یاسایی بێت یان لەلایەنی سیاسی یان کۆمەڵایەتی. بەجۆرێك لەم دواییانەدا سەرەتای ئەم لێکەوتە نەخوازراوانە دەرکەوت کاتێك حزب و لایەنە نوێنەرەکانی گرنگترین پێکهاتەکانی هەرێمی کوردستان (تورکمان و ئاشوری و سریان و کلدان) ڕایانگەیاند بەشداری ناکەن لەو هەڵبژاردنەی بڕیاردراوە لە

10/6/2024 ئەنجام بدرێت، ئەمەش دەبێتە مایەی دروستبوونی کێشەی سیاسی لە واقیعی هەرێمی کوردستان، چونکە ئەو پەرلەمانەی لەدوای هەڵبژاردنی ئاماژەپێکراودا پێکدەهێنرێت نوێنەری پێکهاتەکان لەخۆ ناگرێت. بۆیە دەبێت دادگەی ئیتیحادی باڵا پابەند بێت بە دەستور و پیادەی تایبەتکارییەکانی بکات بەو شێوەیەی لە دەستوردا هاتووە و پێشێلی تایبەتکاری دەسەڵاتەکانی دیکە نەکات.

دادوەر

دکتۆر سەردار یاسین حەمەدئەمین

سەرۆکی ئەنجومەنی شورای هەرێمی کوردستان – عێراق